

DOI 10.51558/2490-3647.2025.10.2.85

UDK 343.3(497.6)“1946/1949“
929 Izetbegović A.

Primljeno: 01. 10. 2025.

Pregledni rad

Review paper

Husnija Kamberović

ZATVORSKI DANI ALIJE IZETBEGOVIĆA 1946-1949.

Vojni sud Jugoslavenske armije je 1946. Aliju Izetbegovića osudio na kaznu zatvora u trajanju od tri godine. Kažnjen je zbog pripadanja organizaciji *Mladi muslimani*, tajnoj organizaciji koja je nastojala širiti svoj uticaj među muslimanima. Optužen je i da je pomagao svom drugu Nedžibu Šaćirbegoviću da pobjegne iz Armije, kao i zbog neprijateljskog djelovanja prema novom režimu. Nemaju nikakvog osnova konstrukcije da je Izetbegović tokom Drugog svjetskog rata bio pripadnik Handžar divizije. Izetbegović je zatvorske dane proveo u Zenici, Stocu i Belom Manastiru, te je boravio i na gradilištima u Sarajevu. Prema zabilježenim karakteristikama, Izetbegović je u zatvoru bio dobar radnik, ali je ostao privržen svojim islamskim uvjerenjima. Metodom logičke indukcije u ovom radu se na osnovu saznanja do kojih se došlo, a tamo gdje izostaju primarni izvori koji to nedvosmisleno potvrđuju, izvode najuvjerljiviji mogući zaključci o Izetbegovićevim postupcima i stavovima koji imaju značaj u biografskom predstavljanju njegova životnog puta.

Ključne riječi: Alija Izetbegović; *Mladi muslimani*; Islam, zatvor

Djelovati kao ilegalna organizacija u društvu u kojem su na vlast došli višedecenijski ilegalci koji su znali sve tajne ilegalnog djelovanja, unaprijed je bilo osuđeno na neuspjeh. Toga, očito, nisu bili svjesni pripadnici organizacije *Mladi muslimani*, koji su poslije 1945. pokušali kao tajna organizacija širiti svoj uticaj među muslimanima i preuzimati institucije preko kojih su komunisti planirali učvrstiti svoju vladajuću poziciju i moć. Mada su i sami imali izvjesno iskustvo ilegalnog djelovanja neposredno pred i tokom Drugog svjetskog rata, ono nije bilo ni izbliza ravno

komunističkom . Prema jednom elaboratu iz 1954. godine, nakon Drugog svjetskog rata u Bosni i Hercegovini je u okviru organizacije *Mladi muslimani* djelovalo oko 800 pripadnika (Materijali 1954).¹ Iako je organizacija formirana pred Drugi svjetski rat (Kostić 2023), njeno djelovanje će biti posebno važno nakon rata, ali neće dugo trajati. Vrlo brzo su otkriveni, optuženi za neprijateljsku djelatnost i strpani u zatvore (Filandra 1998). O razmjerama hapšenja je teško precizno govoriti, ali sudeći po izvještajima UDBA-e broj uhapšenih i zatvorenih nije bio zanemarljiv. Naime, u Materijalu iz 1954. se navodi kako se tada „svega stotinu“ pripadnika mladomuslimanske organizacije još uvijek nalazilo u zatvorima, dok se „nekoliko stotina“ koji su bili u zatvorima već nalazi na slobodi. UDBA se žalila da su mladomuslimani bili „vjerski fanatici“, te da vlast nije uspjela promijeniti njihova uvjerenja. „Ni sada poslije 5 godina rada sa mladomuslimanima u kazneno-popravnim ustanovama ne možemo se pohvaliti našim uspjehom. Samo za par istaknutih mladomuslimana možemo sa sigurnošću tvrditi da su se prevaspitali“ (Materijali 1954). Očito se ovdje misli na pripadnike organizacije koji su uhapšeni 1949. i koji su strožije kažnjeni od grupe uhapšene 1946. godine. U ovom elaboratu ne nalazimo odgovor na pitanje koji su to „istaknuti mladomuslimani“ čija uvjerenja je vlast u zatvorima uspjela promijeniti.

Jedan od mladomuslimanskih zatvorenika je bio i Alija Izetbegović. On je bio u grupi koja je prva uhapšena. U literaturi, koja uglavnom nastaje poslije 1990-ih godina, navodi se da je uhapšen 1. marta 1946, skupa sa Nedžibom Šaćirbegovićem i „još desetak drugova“ (Trhulj 1992: 14).² Tada je izdat nalog za njegovo hapšenje koje je potpisao načelnik OZNE za BiH Dane Olbina. Četiri dana (3, 16, 17. i 18. marta 1946) je isljeđivan u sarajevskoj OZNI (Muslimović-Spahić 2012), koja ga je 27. aprila predala Javnom tužiocu VI Armije pod optužbom da je tokom Drugog svjetskog rata bio pripadnik organizacije *Mladi muslimani* i s te pozicije neprijateljski djelovao protiv NOP-a, kao i da je poslije rata također „neprijateljski“ djelovao prema novoj vlasti te podržavao bijeg svoga druga Nedžiba Šaćirbegovića iz Jugoslavenske armije kao i iz Jugoslavije. S obzirom na to da su tada Šaćirbegović i Izetbegović bili vojnici (Izetbegović je bio u štabu 33. divizije), činilo se sasvim opravdanim da je

¹ Ovaj materijal, koji se nalazi u fondu Bezbedonosno-informativne agencije (BIA) u Arhivu Srbije, kasnije je gotovo doslovno preuzelo Udruženje *Mladi muslimani* za publikaciju *Mladi muslimani 1939-1999*, Sarajevo 2001. Vidjeti Kostić (2023)..

² Zanimljivo je da u aktu od 27. aprila 1946. kojim se Izetbegović predaje u nadležnosti Javnog tužioca VI Armije navodi kako se od 1. marta nalazi u istražnom zatvoru, dok se u presudi konstatira kako mu se u izdržavanje kazne uračunava i vrijeme provedeno u istražnom zatvoru od 4. marta 1946. godine. Moguće da je u pitanju samo štamparska greška.

suđenje organizirano pred vojnim sudom. Čak je i sâm Izetbegović ocijenio da mu je suđenje organizirano pred vojnim sudom „zato što sam bio vojnik u to vrijeme“ (*Mladi muslimani* 1991: 60), mada neki autori neutemeljeno ovo suđenje pred vojnim sudom objašnjavaju nadom vlasti da bi kazne izrečene na tim sudovima mogle biti oštrije nego da su suđenja bila pred civilnim sudom (Trhulj 1992). Sigurno je, međutim, da je Izetbegović bio među onim pripadnicima *Mladih muslimana* koji je nakon rata ostao u Sarajevu, i to zbog toga što je krajem rata preležao tifus i činio je trojku (Izetbegović, Edhem Šahović i Ešref Čampara) koja je vodila organizaciju u Sarajevu. U prvo vrijeme i nisu bili osobito aktivni, ali nisu bili ni previše opasni za režim, pa su čak na napade koji su pokrenuti protiv njih sa smiješkom odgovarali „precjenjuju nas“ (Materijali 1954). Kada su odlučili pokrenuti vlastiti ilegalni list „Mudžahid“, Izetbegović je bio jedan od autora članaka. Osim toga, Izetbegović je održao jedan vatren govor na konferenciji muslimanskog kulturnog društva „Preporod“, pokušavajući na taj način uključiti se u rad društva (Izetbegović 2001).³ „Rukovodstvo konferencije ocijenilo je da „MM“ imaju izvjesnog uticaja na muslimansku omladinu. Pozvalo ih je da i oni sarađuju u omladinskoj sekciji „Preporoda“. Ocjenivši ovo kao popuštanje, grupa na čelu sa Izetbegovićem (...) odlučuju da se svi učlane u omladinsku sekciju „Preporoda“ i da uđu u odbor“ (Presuda). Doista, jedan dio članova organizacije *Mladi muslimani* je izabran u odbor „Preporoda“, ali ne i Izetbegović koji je nastavio djelovati kao lider sarajevske grupe *Mladih muslimana*. Povod za njegovo hapšenje bio je bijeg Nedžiba Šaćirbegovića iz vojske. Izetbegović je, kao i kompletna organizacija, pružala zaštitu Šaćirbegoviću, ali nakon što je otkriven vlasti su pokrenule akciju hapšenja i svih poznatih članova organizacije uključenih u akciju skrivanja Šaćirbegovića.

Dok su neki uhapšeni članovi u istrazi odavali određene informacije o djelovanju organizacije, Izetbegović je bio „čvrst“. Prema elaboratu iz 1954, „Izetbegović nije ništa priznavao, najčvršće se držao na istrazi“ i jedino je on od svih uhapšenih „ostao i pred sudom dosljedan svojim mladomuslimanskim shvatanjima“ (Materijali 1954). U svojim *Sjećanjima*, Izetbegović je opisao svoje prvotne boravke u istražnom zatvoru. Bio je zatvoren u krugu vojne kasarne, gdje se nalazio i vojni sud: „Bio sam

³ Izetbegović misli da je nakon tog njegovog istupa OZN-a odlučila malo bolje pratiti rad organizacije *Mladi muslimani*, tako je ušla u trag i početkom marta pohapsila neke članove, među kojima i Izetbegovića. Ova ocjena je tačna, jer se i u elaboratu o *Mladim muslimanima* iz 1945. navodi kako se poslije ove skupštine „Preporoda“ UDBA zainteresirala za njihovo djelovanje i od tada „datiraju i prve naše informacije o djelovanju mladomuslimana“. Ali, ipak o djelovanju Izetbegovića nisu znali puno. „Znali smo da nešto rade, ali kako rade i šta na to je trebala odgovoriti detaljna istraga, što je unaprijed i postavljeno kao njen cilj i zadatak“. Tako je stvarno istup na Skupštini „Preporoda“ otvorio istragu prema *Mladim muslimanima*.

smješten u sobu u kojoj je polovina ljudi bila osuđena na smrt i čekala odluku po žalbi. Bili su to najčešće četnički jataci ili neki krivci iz rata“ (Izetbegović 2001: 29). Nakon glavnog pretresa koji je održan pred Vojnim sudom 14. i 15. juna 1946. Izetbegović je osuđen na tri godine zatvora. Šta mu se stavljalalo na teret?

U presudi se navodi da je on, kao i ostali uhapšeni, kriv zbog organiziranja i djelovanja u organizaciji *Mladi muslimani*, a cilj te organizacije je bio „da: a/ muslimansku omladinu koja je već okupljena na pitanjima izgradnje zemlje dezorganizuju i oslabe njeno sudjelovanje, da bi je nakon toga upotrijebili za svoj protivnarodni rad, b/ sve muslimanske pripadnike J. A. pridobiju za svoju liniju i time oslabe jedinstvo i borbenu sposobnost Jugoslovenske Armije i c/ preko inostranstva, davanjem lažnih obavještenja o stanju u našoj zemlji u odnosu na muslimane umanje ugled naše zemlje“ (Presuda).

Ove tačke optužnice su važne zbog činjenice da se vrlo često u literaturi, na internet portalima i društvenim mrežama može naići na tvrdnje da je Izetbegović tokom Drugog svjetskog rata bio pripadnik Handžar divizije. Međutim, ne postoje nikakvi dokazi za takve optužbe, a i presuda iz 1946. ne stavlja nimalo sumnje na Izetbegovićevu ratnu prošlost. U obrazloženju presude se iznose krajnje oštre kvalifikacije o organizaciji *Mladi muslimani*, karakterizira se kao „profašistička“, ali se ni u jednom trenutku ne navodi da je Izetbegović bio pripadnik Handžar divizije, što bi tadašnjim tužiteljima sigurno dobro došlo kao dodatni argument za obračun s čitavom organizacijom i Izetbegovićem kao pojedincem.⁴ Naprotiv, Izetbegovića se optužuje da je poslije rata bio član Glavnog odbora *Mladih muslimana*, da se nije mirio s novim stanjem, te da je pokušavao na razne načine širiti uticaj organizacije među muslimanskom omladinom.

„Optuženi Izetbegović s jedne strane nezadovoljan što ne može šire da vrši uticaj nad muslimanskom omladinom, a s druge strane što je organizacija *Mladih muslimana* bila podvrgnuta oštrom napadu, demaskiranju i raskrinkavanju zbog njenog razornog rada i štetnog utjecaja, preko konferencija, kongresa i štampe, dao je inicijativu da oni stupe u muslimansko kulturno prosvjetno društvo „Preporod“, koje je antifašističko udruženje i kao takvo angažovano na izgradnji zemlje, s ciljem s jedne strane da obezbijede na neki način da uđu u Glavni odbor a potom da frakcionašenjem razjedine i podvrgnu svome utjecaju, a s druge strane da se ulaskom u „Preporod“ zakamufliraju i izbjegnu, kao organizatori i pojedinačno, napade narodne omladine preko konferencija, kongresa i štampe. Stoga su Izetbegović, Šaćirbegović Nedžib, Čampara,

⁴ Neutemeljene tvrdnje o Aliji Izetbegoviću kao „presuđenom pripadniku SS Handžar divizije“ <https://istino-mjer.ba/neutemeljene-tvrdnje-o-aliji-izetbegovicu-kao-presudjenom-pripadniku-ss-handzar-divizije/>

Šaćirbegović Aziza, Uzunović i Dervišević oktobra mjeseca 1945. godine održali ilegalno sastanak u kući Čampare, na kome su prihvatili prijedlog optuženog Izetbegovića i na osnivačkoj skupštini omladinske sekcije „Preporoda“ optuženi Izetbegović je istupio sa jednim govorom punim kajanja. Na toj skupštini uspjelo im je da u glavni odbor budu izabrani Šaćirbegović, Uzunović i Čampara“.

U obrazloženju presude Izetbegović je tretiran kao lider i vrlo inteligentna osoba. „Prilikom odmjeravanja kazni sud je našao da su optuženi Izetbegović i Šaćirbegović Nedžib nosioci organizacije „Mladih muslimana“ jer [se] to vidi po njihovom radu, njihovoj aktivnosti, što se kao takvi od ostalih optuženih smatraju, što se oni kao centralni organi pojavljuju. Osim toga, oni svojom inteligencijom stoje iznad ostalih. Zato je njima sud izrekao strožiju kaznu, uzimajući im kao otežavajuću okolnost što su djelo počinili kao borci JA.“

Zato je presudom Vojnog suda u Sarajevu br. 53/46 osuđen na tri godine zatvora i gubitak političkih i građanskih prava, osim porodičnih, na dvije godine. Presudu je potvrdio Vrhovni sud Jugoslavenske armije br. 744/46 od 30. 7. 1947. godine (Džunuzović 2024).⁵

O zatvorskim danima Izetbegović je pisao u svojim *Sjećanjima*. Nakon izricanja presude poslan je na izdržavanje kazne u Zenicu, „ali tamo nisam ostao dugo. Nakon dva mjeseca prebačen sam u zatvor „Stolac“. U Stocu sam se zadržao sedam mjeseci, a nakon toga, kao zatvorenik sa malom kaznom, upućen sam na gradilište. Na gradilištima Boračkog jezera, gradio sam dom UDB-e, gdje su kasnije odmarali ti „moji“ udbaši, ljudi koje sam upoznao tokom istrage. Onda sam jedno vrijeme radio u Sarajevu, na zgradi budućeg Centralnog komiteta KP. U ovoj zgradi ima mnogo maltera, cigala i betona koji sam ja iznio na svojim rukama. U trećoj godini zatvora, bio sam prebačen na mađarsku granicu u jedan logor, na dobru Belje kod Belog Manastira“ (Izetbegović 2001: 55). Izetbegović kaže da je ovo slanje na mađarsku granicu trebala biti kazna za njega. „Htjeli su me kazniti šaljući me 400 km daleko od porodice. Međutim, nisu znali da mi čine dobro. To je bilo veliko poljoprivredno imanje, tamo je bilo mnogo hrane. Na sve strane, na otvorenom prostoru, bile su hrpe krompira, koje smo mi zatvorenici pekli“. Kaže da je na tom imanju

„radio na sječi šume. Bio sam se dobro izvještio u tom poslu. Kasnije sam mislio, ako bih ikada u životu morao fizički raditi, zarađivati tako hljeb, otišao bih u šumske radnike (...) Na sječi šume proveo sam čitavu zimu 1948. na 1949. godinu. Sjekli smo drva namijenjena za ogrjev.

⁵ Džunuzović je objavio faksimil rješenja Vrhovnog suda Jugoslavenske armije o potvrđivanju kazne.

Trebalo ih je izrezati ručnim žagama na dužine od po jedan metar, iscijepati na cjepanice i složiti. Bila je neka dnevna norma koju smo morali ispuniti. Pošto je na sve strane bilo drveta, ložili smo vatre, pekli krompir i ja sam tu proveo posljednjih šest mjeseci u sasvim dobrom stanju, suprotno od onoga što su mi udbaši bili namijenili. Kada sam izašao sa robije bile su mi dvadeset četiri godine i bio sam potpuno oporavljen. Moji su plakali od radosti kad su vidjeli kako dobro izgledam“ (Izetbegović 2001: 29-30).

Ne postoji puno izvornih dokumenata o Izetbegovićevom ponašanju u zatvoru. U jednom razgovoru kazao je kako je život u Stocu, koji je u to vrijeme „bio normalni zatvor koji je kasnije pretvoren u maloljetnički“, bio težak i da je tada bio veoma gladan, jer su za obrok „dobivali jedan komadić kukuruze izjutra, nekih 20-25 dekagrama, neku tanku supu za ručak i večeru. Svi smo bili toliko gladni da bismo taj komadić kukuruze odmah pojeli“ (*Mladi muslimani* 1991: 62).

O drugim aktivnostima, osim uobičajenih zatvorskih obaveza, nije ostalo puno tragova. Izetbegović kasnije u svojim izjavama nije potvrdio, ali u elaboratu UDBA-e o organizaciji *Mladi muslimani* navodi se kako je on sudjelovao u prevođenju određenih knjiga iz historije islama, i to prije svega knjige o poslaniku Muhamedu sa francuskoga jezika. „Pošto su prebačeni u KPD Zenicu, Izetbegović, Čampara i Šahović prevode sa francuskog jezika knjigu „Muhamed“ od Etjen Dinea. Svaki je preveo po jedan dio. Šahović je prevod iznio prilikom izlaska iz KPD-a 1947. godine i odnio ga u Zagreb“. U elaboratu se još navodi: „Čitajući knjigu „Kuća oplakana“ od R. Čolakovića o držanju komunista na izdržavanju kazne za vrijeme bivše Jugoslavije, oduševljavaju se njihovim držanjem. Oni im počinju da služe kao nedostiživi uzor. „Eto to su ljudi“ – govorili su sami sebi. „Kada je Moša Pijade mogao da prevodi „Kapital“ zar i me ni bi mogli da uradimo nešto tako?“ (*Mladi muslimani* 1954). Međutim, malo je vjerovatno da je Izetbegović tada to činio, jer bi to kasnije barem nekada naveo u svojim intervjuima ili *Sjećanjima*. Prije će biti da je ovaj angažman na prevođenju konstrukt UDB-e i pisaca ovog elaborata.

O ponašanju Izetbegovića u zatvoru postoji vrlo malo informacija. Očito je, ipak, zatvorska uprava morala pisati neke izvještaje o ponašanju ne samo mladomuslimana, nego i svih drugih zatvorenika. Iz Uprave Kazneno-popravnog doma Stolac su 10. avgusta 1947. javili da je Izetbegović tada već bio na radu u Sarajevu, a dok je boravio u Stocu bio je „vladanja dobrog“. Nekoliko dana kasnije, 21. avgusta 1947, iz Stoca su MUP-u BiH poslali karakteristike o ponašanju Alije Izetbegovića u vrijeme dok je boravio u tom zatvoru. U toj karakteristici se navodi da je Izetbegović u vrijeme izdržavanja kazne imao „srednje vladanje, zdravstveno stanje imenovanog je dobro

kao i radna sposobnost koja je isprobana na raznim radovima na kojima se prilično zalagao. Politički se ističe još kao velikomusliman i religiozno zanešen je. Na radu je disciplinovan. Ima pravilan odnos prema starješinama dok nije najbolji prema svima pitomcima. Koliko se moglo primijetiti kazna nije dovoljno popravno djelovala“.⁶

Ključna ocjena je bila da „kazna nije dovoljno popravno djelovala“ na Izetbegovića. Očito je ostao čvrst i odan svojim uvjerenjima. Takav je bio i tokom istrage prije suđenja, kako je navedeno i u elaboratu iz 1954. godine. Očito je to bio pravi razlog da su ga prebacili iz Stoca na razna gradilišta u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine, i potom u Beli Manastir. Nažalost, nisu nam poznati dodatni izvori iz kojih bi se moglo detaljnije saznati njegovo kasnije ponašanje u zatvoru.

Iz zatvora je izašao 1. marta 1949. godine odležavši pune tri godine, bez dana pomilovanja. Možda i to govori o njegovom ponašanju u zatvoru

ZAKLJUČAK

Na osnovu dostupne literature i odabranih izvora ovaj rad razmatra zatvorske godine Alije Izetbegovića između 1946. i 1949. godine. Godine 1946. Vojni sud Jugoslavenske armije osudio je Aliju Izetbegovića na tri godine zatvora. Kažnjen je zbog pripadnosti organizaciji *Mladi muslimani*, tajnoj grupi koja je nastojala širiti svoj utjecaj među muslimanima. Također je bio optužen da je pomogao svom prijatelju Nedžibu Šaćirbegoviću da pobjegne iz Armije kao i zbog neprijateljskog djelovanja prema novom režimu. Ne postoji nikakva osnova za tvrdnju da je Izetbegović tokom Drugog svjetskog rata bio pripadnik Handžar divizije. Izetbegović je svoju kaznu izdržavao u Zenici, Stocu i Belom Manastiru, a također je radio i na gradilištima u Sarajevu. Prema zabilježenim izvještajima, Izetbegović je u zatvoru bio dobar radnik, ali je ostao odan svojim islamskim uvjerenjima. Možda je upravo to bio razlog što je odslužio punu kaznu bez pomilovanja.

⁶ Dokumenti u posjedu autora

Prilog

Presuda pripadnicima organizacije Mladi muslimani 1946. godine

ARMIJSKI VOJNI SUD U SARAJEVU

I. Sud broj 53/46

U IME NARODA

Armijски vojni sud u Sarajevu u vijeću sastavljenom od drugova Vase Vukčevića, kapetana, kao pretsjednika vijeća, majora Kazazović Ćamila i Džerkovića Jovana kao članova vijeća, zapisničara potporučnika Asima Bušatlića, u prisutnosti armijskog vojnog tužioca u Sarajevu potpukovnika Radoša Rajčevića kao zastupnika optužnice, branioca optuženih advokata dra Miše Semjana, te optuženih Šaćirbegovića Nedžiba i dr. zbog kriv. djela iz člana 3. t. 2 i 8 Zakona o kriv. djelima protiv naroda i države i člana 15 Uredbe o voj. sudovima nakon održanog glavnog pretresa na dane 14. i 15. juna 1946. godine donio je:

PRESUDU

1. Optuženi ŠAĆIRBEGOVIĆ NEDŽIB sin Muhameda i majke Munire rođene Baščaušević, rođen 1926. godine u Travniku, nastanjen u Sarajevu u Sumbul česmi 2., službenik Ulema medžlisa, musliman, državljanin FNRJ, oženjen bez djece, neosuđivan, bez imovine, pismen, ima veliku maturu,
2. optuženi IZETBEGOVIĆ ALIJA sin Mustafe i Hibe r. Džabija rođen 1925. godine u Bos. Šamcu, neoženjen, musliman, državljanin FNRJ, student prava, nastanjen u Sarajevu u Toplik ul. 13., navodno neosuđivan
3. optuženi ĆAMPARA EŠREF, sin Nazifa i Šerife rođene Bećirević, rođen 1. IV. 1922 godine u Sarajevu, nastanjen u Sarajevu u Behar ul. 2., musliman, neoženjen, činovnik Elektrobiha, sudski nekažnjavan,
4. optuženi ŠAHOVIĆ EDHEM, sin Hasana i majke Fehme rođene Arslanagić, rođen 28. 1. 1920. godine u Trebinju, nastanjen u Sarajevu Mejtaš ul. 6, imam Sunulah ef. džamije u Sarajevu, musliman, neoženjen, državljanin FNRJ, pismen ima veliku maturu i jednu godinu stud. filozofije, navodno nekažnjavan
5. optuženi UZUNOVIĆ FAHRUDIN sin Hasana i majke Hašmete rođene Softić, rođen 1926. godine u Sarajevu, električar, namještenik Glavne željezničke radione u Sarajevu, neoženjen, musliman, državljanin FNRJ, nastanjen u Sarajevu u Kartal mahali 20., sudski nekažnjavan
6. optuženi ŠAĆIRBEGOVIĆ AZIZA žena Nedžibova, kći Mehmeda Alajbegovića i majke Habibe r. Hadžialiefendić, rođena 16. 12. 1923. godine u Bos. Šamcu, nastanjena u Sarajevu,

student medicine, muslimanka, državljanka FNRJ, sudski nekažnjavana

7. optuženi DERVIŠEVIĆ MURTEZ sin Derviša i majke Paše rođene Semić, rođen 12. 12. 1920. godine u Sarajevu, nastanjen u Sarajevu u Radničkoj ul. br.1., student agronomije, musliman, neoženjen, državljanin FNRJ, sudski nekažnjavan, srednjeg imovnog stanja,

KRIVI SU

Što su i to: ŠAĆIRBEGOVIĆ NEDŽIB, IZETBEGOVIĆ ALIJA I ČAMPARA EŠREF kao rukovodioci, a Šaćirbegović Aziza, Šahović Edhem, Uzunović Fahrudin, i Dervišević Murtez kao članovi, nakon oslobođenja zemlje ilegalno reorganizovali organizaciju „Mladih muslimana“, koja je u toku rata djelovala kao profašistička organizacija, s ciljem da nastave razorno djelovanje, pa su u svrhu izvršenja postavljenog cilja preduzeli da: a/ muslimansku omladinu koja je već okupljena na pitanjima izgradnje zemlje dezorganizuju i oslabe njeno sudjelovanje, da bi je nakon toga upotrijebili za svoj protivnarodni rad, b/ sve muslimanske pripadnike J. A. pridobiju za svoju liniju i time oslabe jedinstvo i borbenu sposobnost Jugoslovenske Armije i c/ preko inostranstva, davanjem lažnih obavještenja o stanju u našoj zemlji u odnosu na muslimane umanje ugled naše zemlje, a optuženi Šaćirbegović Nedžib još i što je

a/ kao borac IX brigade i X Divizije 1. VIII 1945. godine kada je upućen na liječenje u Brod, falsifikovao datum na staroj objavi, otputovao u Sarajevo gdje se je krio sve do hapšenja 30. XI 1945. godine. Prilikom sprovođenja u jedinicu 3. XII. 1945. godine pobjegao je iz Sl. Broda sprovednicima i sakrivao se kod rodbine u Sarajevu, Bos. Šamcu, Gradačcu i Orašju sve do 12. II. 1946. godine kada je uhvaćen u Beogradu i

b/ što je odmah po dezertiranju iz jedinice početkom augusta 1945. godine krivotvorio akt svoje jedinice na kojem je potpisao komesara, te na temelju tog falsifikata izradio kod komande sarajevskog vojnog područja ispravu o demobilizaciji.

Čime su svi optuženi počinili kriv. djela iz čl. 3 t. 2 i 8. Zakona o kriv. djelima protiv naroda i države, a optuženi Šaćirbegović Nedžib i djela dezerterstva i krivotvorenja javne isprave iz čl. 15. Uredbe o vojnim sudovima, pa se stoga na osnovu čl. 4. Zakona o kriv. djelima protiv naroda i države i čl. 1. Zakona o vrstama kazni

OSUĐUJU

1. Optuženi ŠAĆIRBEGOVIĆ NEDŽIB na kaznu: LIŠENJA SLOBODE S PRINUDNIM RADOM U TRAJANJU OD 4 /ČETIRI/ GODINE I GUBITAK POLITIČKIH I POJEDINIH GRAĐANSKIH PRAVA OSIM RODITELJSKIH U TRAJANJU OD 2 /DVIJE/ GODINE. U kaznu mu se uračunava vrijeme provedeno u pritvoru i istražnom zatvoru od 12. 2. 1946. godine.

2. Optuženi IZETBEGOVIĆ ALIJA na kaznu: LIŠENJA SLOBODE SA PRINUDNIM RADOM U TRAJANJU OD 3 /TRI/ GODINE I GUBITAK POLITIČKIH I POJEDINIH GRAĐANSKIH PRAVA OSIM RODITELJSKIH U TRAJANJU OD 2 /DVIJE/ GODINE.

U kaznu mu se uračunava vrijeme provedeno u pritvoru i istražnom zatvoru od 4. III 1946. godine.

3. Optuženi ČAMPARA EŠREF na kaznu: LIŠENJA SLOBODE SA PRINUDNIM RADOM U TRAJANJU OD 2 /DVIJE/ GODINE I GUBITAK POLITIČKIH I POJEDINIH GRAĐANSKIH PRAVA OSIM RODITELJSKIH U TRAJANJU OD 1 /JEDNE/ GODINE.

U kaznu mu se uračunava vrijeme provedeno u pritvoru i istražnom zatvoru od 4. III 1946. godine.

4. Optuženi ŠAHOVIĆ EDHEM na kaznu: LIŠENJA SLOBODE SA PRINUDNIM RADOM U TRAJANJU OD 18 /OSAMNAEST/ MJESECI.

U kaznu mu se uračunava vrijeme provedeno u pritvoru i istražnom zatvoru od 25. XII 1945. godine.

5. Optuženi UZUNOVIĆ FAHRUDIN, ŠAĆIRBEGOVIĆ AZIZA I DERVIŠEVIĆ MURTEZ na kaznu: LIŠENJA SLOBODE SA PRINUDNIM RADOM U TRAJANJU OD PO 1 /JEDNE/ GODINE - USLOVNO NA PO 2 /DVIJE/ GODINE DANA.

II

Optuženi Pločo Šefkija sin Šerifa i Almase, rođen 15. X 1927. godine u Sarajevu, stanuje u Mandžinoj ul 22., đak petog razreda partizanske gimnazije u Sarajevu, musliman, neoženjen, državljanin FNRJ, neosuđivan, slabog imovnog stanja,

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

Da je bio član organizacije „Mladih muslimana“, čime da je počinio kriv.djelo iz čl. 3 t. 2 i 8. Zakona o kriv. djelima protiv naroda i države.

III

RJEŠENJE

Obustavlja se kriv. postupak protiv Puškića Eseda, sina Edhemova, rođen 1923. godine u Sarajevu, nastanjenog u Golobrdici br.13.

OBRAZLOŽENJE

Organizacija „Mladi muslimani“ formirana je pred sami rat. Njeni inicijatori i organizatori su bili, pored ostalih, Karadžozović Esad i Granov Emin, koji su pred oslobođenje zemlje pobjegli u inostranstvo zbog svoga protivnarodnog rada, za vrijeme okupacije⁷. Nakon

⁷ U vezi s Esadom Karađozovićem postoji uvjerenje da je 1945. prilikom pokušaja bijega iz zemlje ubijen u okolici Murske Sobotе, a Emin Granov se dugo krio u zemlji, a da ga vlasti nisu uspjele locirati.

kapitulacije Jugoslavije i osnivanja NDH-a organizacija „Mladi muslimani“ ušla je kao omladinska sekcija El-Hidaje, Udruženja muslimanskog sveštenstva. Spoljni znak ovoj organizaciji dat je vjersko islamski karakter tj. vaspitanje omladine u islamskom duhu, a političku boju i politički karakter dali su joj njeni osnivači i organizatori ustaški i fašistički eksponenti među muslimanima Karadžozović, Granov i dr. Po direktivama njenih stvaraoca i organizatora protekao je čitav njen život za vrijeme okupacije, a kao posljedica toga zavođenje jednog dijela muslimanskog življa i njegovo kanalisanje i orjentisanje na pozicije okupatora. Jednom rječju, organizacija „Mladih muslimana“ koristeći vjersku i kulturnu zaostalost jednog dijela muslimanskog življa po pitanju vjere i vjerskog odgoja okupljala je i mobilisala oko sebe mase, ostvarivala svoj politički utjecaj i na taj način postala jedan od nosilaca okupatorske politike u našoj zemlji.

Da je zaista organizacija „Mladih muslimana“ imala profašistički karakter i da je bila nosilac okupatorske politike među muslimanima utvrđuje se ustaštvom njenih organizatora i inspiratora Karadžozovića, Granova i dr, koji su zbog svog rada za vrijeme okupacije, a da bi izbjegli zasluženu kaznu, pobjegli u inostranstvo, a u ostalom to je potpuno poznata i notorna stvar.

U jednoj ovakvoj oranizaciji prva tri optužena bila su u centralnom rukovodstvu i to Šaćirbegović Nedžib kao drugi sekretar, Izetbegović Alija i Čampara Ešref kao članovi Glavnog odbora.

Poslije oslobođenja prva tri optužena nisu se mogli pomiriti sa novostvorenim stanjem u Jugoslaviji. Oni su odlučili da nastave svoje razorno djelovanje u tu svrhu oni su održavali povremeno sastanke zajedno sa ostalima optuženima i odlučili: 1. da muslimansku omladinu, koja je već bila mobilisana u izgradnji zemlje, dezorganizuju i oslabe njeno sudjelovanje da bi je nakon toga pod svojim rukovodstvom upotrijebili za svoj protivnarodni rad. Prema priznanju samih optuženih, jedan dio muslimanske omladine nad kojim su oni vršili svoj uticaj, stajao je izvan antifašističkih organizacija. Osim toga, jedan broj đaka koji su bili u vezi s njima, zbog svog stava i držanja u školi, bio je isključen iz škole. No, optuženi Izetbegović s jedne strane nezadovoljan što ne može šire da vrši uticaj nad muslimanskom omladinom, a s druge strane što je organizacija „Mladih muslimana“ bila podvrgnuta oštrom napadu, demaskiranju i raskrinkavanju zbog njenog razornog rada i štetnog utjecaja, preko konferencija, kongresa i štampe, dao je inicijativu da oni stupe u muslimansko kulturno prosvjetno društvo „Preporod“, koje je antifašističko udruženje i kao takvo angažovano na izgradnji zemlje, s ciljem s jedne strane da obezbijede na neki način da uđu u Glavni odbor a potom da frakcionašenjem razjedine i podvrgnu svome utjecaju, a s druge strane da se ulaskom u „Preporod“ zakamufliraju i izbjegnu, kao organizatori i pojedinačno, napade narodne omladine preko konferencija, kongresa i štampe. Stoga su Izetbegović, Šaćirbegović Nedžib,

Čampara, Šaćirbegović Aziza, Uzunović i Dervišević oktobra mjeseca 1945. godine održali ilegalno sastanak u kući Čampare, na kome su prihvatili prijedlog optuženog Izetbegovića i na osnivačkoj skupštini omladinske sekcije „Preporoda“ optuženi Izetbegović je istupio sa jednim govorom punim kajanja. Na toj skupštini uspjelo im je da u glavni odbor budu izabrani Šaćirbegović, Uzunović i Čampara.

Optuženi spore da su nakon oslobađanja vodili među omladinom ma kakvu drugu propagandu osim vjersku. Ali kada se imaju u vidu činjenice, koje oni priznaju da je jedan dio omladine, koji je bio pod njihovim uticajem, stajao izvan organizovane omladine angažovane na izgradnji zemlje, da su neki djaci koji su stajali s njima u vezi, morali biti isključeni iz škole, da su ušli u „Preporod“ kao frakcija s time, da ako ne budu izabrani u glavni odbor da se povuku i najzad da su ilegalno radili i ako su znali, da je kod nas ispovijedanje vjeroispovijesti slobodno, ubjedljivo demantuju njihovu odbranu. Pored ovoga notorno je da je organizacija „Mladih muslimana“ bila oštro napadnuta na konferencijama i na kongresima omladine i preko štampe.

2. Optuženi priznaju da su odlučili da se dopisuju sa muslimanima pripadnicima JA koji su nekada pripadali oranizaciji „Mladih muslimana“ i koji [kojoj i] sada pripadaju. Karakter same organizacije o kojoj je ranije bilo riječi jasno upućuje, koji su ih i kakvi motivi na to rukovodili. Optuženi Čampara u svome iskazu kaže: „mi smo općenito nastojali da održimo naše članstvo na pozicijama naše organizacije, da ga ne izgubimo“ a sa članstvom u vojsci „mi smo se s njima dopisivali“. Zatim dalje priznaje da je u vojsci bilo grupa organizacije „Mladih muslimana“. Očito je da se išlo na to da se putem grupa „Mladih muslimana“ zatruje neorganizovane muslimane, okupe ih na liniji svoje borbe, a samim tim oslabe jedinstvo i borbenu sposobnost JA. Na ovakav zaključak upućuje i tvrdnja Izetbegovića da je ideja mladog muslimanstva ideja panislamizma, što znači da je nužno da muslimane kanališu i orijentišu prema islamskim zemljama a samim time da Jugoslaviju ne smatraju svojom otadžbinom. Otuda je proisticao i proističe stav organizacije „Mladih muslimana“ prema narodnooslobodilačkoj borbi i njenim tekovinama.

3. Optuženi su odlučili da jedan dio članstva organizacije „Mladih muslimana“ ide u inostranstvo ilegalnim putem sa ciljem da lažnim obavještenjima o progonu muslimana u Jugoslaviji s jedne strane umanje ugled naše zemlje u inostranstvu, a sa druge strane da kod inostranih zemalja, naročito islamskih izazovu neprijateljski stav prema Jugoslaviji. Optuženi Šahović trebao je da organizuje prebacivanje iz Dubrovnika u Italiju a optuženi Šaćirbegović Nedžib u tom pogledu za sebe učinio je sve pripremne radnje kod turskog poslanstva u Beogradu za svoj odlazak u Tursku pod tuđim imenom, koristeći jedan stari pasoš iz 1935. godine koji je glasio na ime Ali-Derviš-Ogluh. Ovakav zaključak suda jasno proističe iz iskaza optuženog Čampare koji je po ovome detalju u svome iskazu dao najviše podataka, kao i iz

priznanja opt. Šaćirbegović Nedžiba u istrazi i na glavnom pretresu. Optuženi Čampara za sebe dalje tvrdi da je i on imao namjeru da ide u inostranstvo i da je povodom toga sa optuženim Šahovićem ispitivao mogućnosti ilegalnog prebacivanja, a osim toga da su s ovim bili upoznati i ostali optuženi. Kao motiv i razlog za ovaj svoj namjeravani bijeg u inostranstvo optuženi Čampara navodi da se smatrao ovdje ugroženim, a to jasno upućuje da su baš htjeli da odlaze u inostranstvo sa ciljem o kojem je ranije bilo riječi. Osim toga Šahović je priznao u istrazi da je preduzimao potrebne korake za odlazak u inostranstvo.

Optuženi Šahović spori na pretresu da je imao namjeru da se ilegalno prebaci u Italiju te da je od organizacije dobio i zadatak organizovanja tog prebacivanja, ali ovakva odbrana na pretresu demantovana je njegovim priznanjem u istrazi i iskazom optuženog Čampare u istrazi i na glavnom pretresu.

Djela dezerterstva i falsifikovanja javne isprave koju je izvršio optuženi Nedžib, Sud je utvrdio na osnovu potpunog priznanja optuženog Nedžiba.

Sud je cijenio prigovor odbrane o nenadležnosti Suda zbog toga što u radnjama optuženih nema djela koja idu na slabljenje narodne odbrane /čl.7. Zakona o uređenju i nadležnosti voj. sudova/ pa je našao da je prigovor o stvarnoj nenadležnosti suda neumjestan, jer je sud našao da je rad optuženih sa muslimanima pripadnicima JA išao na slabljenje jedinstva i borbene sposobnosti JA, a to vodi slabljenju narodne odbrane.

Prilikom odmjeravanja kazni sud je našao da su optuženi Izetbegović i Šaćirbegović Nedžib nosioci organizacije „Mladih muslimana“ jer to vidi po njihovom radu, njihovoj aktivnosti, što se kao takvi od ostalih optuženih smatraju, što se oni kao centralni organi pojavljuju. Osim toga, oni svojom inteligencijom stoje iznad ostalih. Zato je njima sud izrekao strožiju kaznu, uzimajući im kao otežavajuću okolnost što su djelo počinili kao borci JA.

Optuženi Šaćirbegović Nedžib osuđen je strožije od Izetbegovića jer je počinio pomenuta djela dezerterstva i krivotvorenja javne isprave. Na strožiju kaznu nisu osuđeni stoga što iz njihovog rada nisu nastupile osobito teške posljedice.

Odmah iza njih dolazi optuženi Čampara koji je također član rukovodstva, pa mu je sud izrekao blažu kaznu, jer su odlučnu riječ vodili Šaćirbegović i Izetbegović, a on optuženi Čampara u rukovodstvu igrao je sporedniju ulogu i kao neinteligentniji podvinjavao se gledištima prve dvojice optuženih.

Optuženi Šahović je obični član, ali s obzirom na zadatak koji mu je povjeren, sud nalazi da je među članovima, jedan od uzdignutijih i povjerljivijih, pa obzirom na njegovu individualnost sud mu je izrekao kaznu kao u dispozitivu.

Ostalim optuženim Uzunović Fahrudin, Dervišević i Šaćirbegović Azizi, Sud je izrekao uslovne kazne, jer je stekao uvjerenje da će se i ubuduće uzdržati od vršenja krivičnih djela ove vrste i bez izdržavanja dosuđene im kazne, a osim toga radi se o običnim članovima, koji

nisu pokazali naročitu aktivnost. U vezi sa ovim, optužena Aziza je bila pod uticajem svoga muža optuženog Nedžiba, a optuženi Uzunović kao radnik pod uticajem prve trojice optuženih kao intelektualaca.

II

Optuženi Pločo Šefkija oslobođen je od optužbe sa razlozima što nije utvrđeno da je pripadao organizaciji Mladih muslimana.

III

Protiv optuženog Puškića Eseda obustavljen je krivični postupak, jer je tužilac na pretresu odustao od optužbe protiv istog.

Nadležnost suda temelji se na članu 7 i 19 Zakona o uređenju i nadležnosti vojnih sudova kao i na zakonskom propisu citiranom u dispozitivu.

Presudjeno u Armijskom vojnom sudu u Sarajevu dana 15. juna 1946. godine.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU

Zapisničar potporučnik
Bušatlić, s.r.

Predsjednik vijeća kapetan
V Vukčević s.r.

LITERATURA

1. Džunuzović, Armin (2024), *Monografija Mladi muslimani, tom I*, Udruženje Mladi muslimani - Ibn Sina, Sarajevo
2. Filandra, Šaćir (1998), *Bošnjačka politika u XX. stoljeću*, Sejtarija, Sarajevo
3. Izetbegović, Alija (2001), *Sjećanja. Autobiografski zapisi*, TDK Šahinpašć, Sarajevo
4. Kostić, Ivan Ejub (2023), "Osnivanje organizacije Mladi muslimani i njen razlaz sa ilmijskim udruženjem el Hidaje 1943. godine", *Tokovi istorije*, 31(2), 137-166.
5. *Materijali o terorističkoj organizaciji Mladi Muslimani* (1954), NRBiH, Državni sekretarijat za unutrašnje poslove, Uprava državne bezbjednosti, II odjeljenje, Sarajevo
6. *Mladi muslimani 1939-1999*, (2021), Udruženje Mladi muslimani, Sarajevo
7. *Mladi muslimani* (1991), Biblioteka Ključanin, Sarajevo

8. Muslimović, Fikret, Mustafa Spahić (2021), *Robije Alije Izetbegovića (prilog za biografiju)*, Fondacija Alija Izetbegović, Sarajevo
9. "Neutemeljene tvrdnje o Aliji Izetbegoviću kao "presuđenom pripadniku SS Handžar divizije""; <https://istinomjer.ba/neutemeljene-tvrdnje-o-aliji-izetbegovicu-kao-presudjenom-pripadniku-ss-handzar-divizije/>
10. Trhulj, Sead (1992), *Mladi Muslimani*, Globus, Zagreb

THE PRISON DAYS OF ALIJA IZETBEGOVIĆ, 1946–1949

Summary:

In 1946, the military court of the Yugoslav Army sentenced Alija Izetbegović to three years in prison. He was punished for belonging to the Young Muslims organization, a secret organization that sought to spread its influence among Muslims. He was also accused of helping his friend Nedžib Šaćirbegović to escape from the Army, as well as of being hostile towards the new regime. They have no basis for the construction that Izetbegović was a member of the Handžar division during the Second World War. Izetbegović spent his prison days in Zenica, Stolac and Beli Manastir, and also stayed at construction sites in Sarajevo. According to the recorded characteristics, Izetbegović was a good worker in prison, but remained committed to his Islamic beliefs. Using the method of logical induction, this paper draws the most convincing possible conclusions about Izetbegović's actions and attitudes that are important in the biographical presentation of his life path, based on the knowledge gained, and in the absence of primary sources that unequivocally confirm this.

Keywords: Alija Izetbegović; *Young Muslims*; Islam; prison

Adresa autora

Author's address

Husnija Kamberović

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

kamberovichusnija@gmail.com

